

ב"ה

УРОК ПО НЕДЕЛЬНОЙ ГЛАВЕ

שיעור בפרשת השבוע

Урок Главного раввина России
р. Берла Лазара
в центральной синагоге
«Марьина Роща»

מאת מודנו הרב הראשי לדוסיא
הגאון רבי שלמה דובער פינקס לאזאר שליט"א
שנאמד בהיכל בית הכנסת המרכזי
"מארינה רושצ'ה"
מוסקבה - דוסיא

НЕДЕЛЬНАЯ ГЛАВА
ВАЕЙЦЕ
פרשת ויצא

תדפיס מתוך הספר
שליח לאחמך

כל הזכויות שמורות

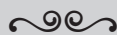
יוצא לאור

ע"י מחלקת 'הוצאה לאור'

בית הכנסת המרכזי

בית מנחם חב"ד - ליוזבאוויטש

'מארינה רוסצ'ה', מוסקבה רוסיה

עימוד ועיצוב:

MTM

מחלקת הגרפיקה

של סוכנות החדשות היהודיות במוסקבה

מבשר טוב מוסקבה

למשמעותה של תיבת 'אחים' במקרא

מיהם 'אחיו' של יעקב

בסיום פרשתנו, עם תום הדין ודברים בין לבן ליעקב, נאמר¹: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאָחִיו לְקַטּוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ גֹל וַיֹּאכְלוּ שָׁם עַל הַגֹּל". ופירש רש"י: "לאחיו – הם בניו שהיו לו אחים, נגשים אליו לצרה ולמלחמה". היינו שבני יעקב נקראו אחים לו.

ברם, בהמשך הכתובים² נראה שרש"י ברר לו דרך אחרת בפירוש תיבה זו: "וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאָחִיו לְאָכַל לֶחֶם וַיֹּאכְלוּ לֶחֶם וַיְלִינוּ בְּהָר". ופירש רש"י: "לאחיו – לאוהביו שעם לבן".

והנה, כמה תמיהות יש כאן:

1. מדוע שינה רש"י פירושו בין הכתוב הראשון לשני, והלא בשניהם לא נתפרש מי היו 'אחיו'. ואם כן מה נשתנה בין הפסוקים שמכריח להציע שני פירושים שונים לאותו כינוי?

2. בכתוב הראשון – מדוע כינה הכתוב את בני יעקב "אחיו" ולא

"בניו", כפשוטם של דברים?

3. בכתוב השני – מדוע מכנה רש"י את אנשי לבן שבאו עמו כדי להרע ליעקב בתואר "אוהביו"?

בשפתי חכמים מכאן שבפסוק הראשון נאמר "לְקַטּוּ אֲבָנִים" בלשון ציווי, וכיוון שאין לפרש שיעקב ציווה דבר-מה על אנשי לבן, על כרחך צריך לומר שציווה לבניו³; מאידך, בפסוק השני נאמר "ויקרא לאחיו לאכול לחם", ואין מקום לומר שעשה משתה סתם לבניו, לכן פירשו רש"י על אנשי לבן. נמצא שבכל מקום ביאר רש"י תיבה זו לפי משמעות הכתובים.

לפי פשוטו: 'אחים' – קרובים אמנם יש לעיין בזה עוד, כי לכאורה פירוש תיבת "אחים" על פי הפשט היינו "קרובים", והרי רש"י עצמו ביאר לנו כן כבר פעמיים: א) לעיל⁴ בענין הריב בין רועי לוט לרועי אברהם, "וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט וְגו' כִּי אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ", וברש"י:

1. לא, מו.

2. שם, נד.

3. ובזה מובן מפני מה לא נקט רש"י שאחיו היינו אחי לבן הנזכרים לעיל שם, כג (כמו שפי' הרמב"ן ורבינו בחיי).

4. יג, ח.

"אנשים אחים – קרובים, ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים" (ב) לעיל בפרשתנו, כשיצא לבן לרדוף אחרי יעקב, נאמר⁵ "וַיִּקַּח אֶת אָחִיו עִמּוֹ", וברש"י: "את אחיו – קרוביו".

והשאלה עולה מאליה: למה הוצרך רש"י להאריך ולבאר בנידון דידן "לאחיו – הם בניו שהיו לו אחים, נגשים אליו לצרה ולמלחמה", הרי בלאו הכי יש לפרש בפשטות שאחיו הם קרוביו – בניו, כפשטו. ובפרט שיודעים אנו כבר שאין ליעקב "אחים" – לשון רבים, ובוודאי הכוונה בתיבת "אחיו" כאן היא לבניו. ואם כן, מה ראה רש"י לפרש שהם אחיו רק מפני ש"נגשים אליו לצרה ולמלחמה".

והנה, הספורנו בסיום הפרשה מבאר ש"ויקרא לאחיו לאכול לחם" הכוונה היא לאחיו של לבן. ולכאורה ביאורו מתקבל יותר על הלב, שהרי אם אחים היינו "קרובים", מובן שהכוונה היא לקרוביו של לבן. ואם כן קשה, למה הוצרך רש"י לדחוק ולפרש שהכוונה לאוהביו של יעקב שעם לבן – אף שאיננו יודעים מי הם וכיצד זה נעשו לאוהביו של

יעקב.

ולאידך גיסא, גם אם לדעת רש"י אין לפרש שהכתוב "ויזבח יעקב גו' ויקרא לאחיו" מתייחס ל'אחיו' של לבן, אלא ל'אחיו' של יעקב – מדוע הוצרך לפרש בדרך כזו שמדובר ב"אוהביו של יעקב שעם לבן"; והלא לאחר שביאר שכוונת הכתוב "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים" היא לבני יעקב, למה אי אפשר לפרש שגם ההמשך "ויקרא לאחיו לאכל לחם" מוסב על בני יעקב, שקראם והזמין לסעודה⁶.

ועוד: הרי בכל התורה כולה משמעות תיבת "אחים" היא לבני ישראל ובני ברית⁷ (ולדוגמה: "יהודה אתה יודוך אחיך"⁸, "ויגדל משה ויצא אל אחיו"⁹, "וחי אחיך עמך"¹⁰, וכהנה רבות). ובפשטות, גם זה נכלל בפירוש התואר "אחיו – קרוביו", כי קרוביו של יהודי הם יהודים אחרים סביבו. ולפי זה גדלה התמיהה מפני מה הוזקק רש"י לפרש ש'אחיו' של יעקב הם בניו, והלא הם ה'אחים' היחידים במחיצתו – בני ישראל, בניו של יעקב הוא ישראל.

5 שם, כג.

6 ותירוצו השפתי חכמים דלעיל אינו מספיק לבדו כדי להכריח כן. ואכן במדרש קהלת רבה (דלהלן) דרשו גם כתוב זה על בני יעקב.

7 עיין באנציקלופדיה תלמודית ערך אח. וש"נ.

8 מט, ח.

9 שמות ב, יא.

10 בהר כה, לו.

לפי הדרש: 'אחים' – דומים זה לזה והנה במדרש¹¹ נתבארו שלושה אופנים למה נקראו בני יעקב "אחיו", והצד השווה שבהם הוא הדמיון של בני יעקב לאביהם, כי אנשים הדומים זה לזה נקראים ונחשבים אחים (וכנאמר במדרש אגדה בעניין לוט ואברהם, כנ"ל). נמצא שעל פי הדרש עניין "אחים" במקרא בא להדגיש את הדמיון בין אנשים, וכשני אחים הדומים זה לזה. ברם, ברש"י לא מודגש כלל עניין של דמיון בין יעקב לבניו, אלא רק פרט זה שבני יעקב היו ניגשים עמו לצרה ולמלחמה.

עוד מצאנו בפרשתנו¹²: "וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרַחֵל כִּי אָחִי אַבְיָה הוּא וְכִי בֶן רַבֶּקָה הוּא", וברש"י: "כי אחי אביה הוא. קרוב לאביה, כמו 'אנשים אחים אנחנו'. ומדרשו: אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות. ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה". הרי לנו שכאן בחר רש"י לפרש כשני הביאורים הנ"ל – על פי הפשט עניין אחים הוא "קרובים", וזהו שפירש רש"י תחילה "קרוב לאביה"; ועל פי הדרש מורה אחים על דמיון בין הצדדים, וזהו שביאר את הדמיון בין יעקב

ללבן ש"אחיו אני ברמאות", ובצד הטוב – דומה לאימו רבקה, אחות לבן הכשרה. וממילא צריך ביאור: מאחר שיש בידינו שני ביאורים עיקריים לתיבת "אחים", על פי פשוטו של מקרא ועל פי מדרשו, מפני מה לא נקט רש"י בנדון דידן אף אחד מהם, והוצרך לבאר שנקראו אחים לפי ש"נגשים אליו לצרה ולמלחמה".

היכן היו בני לבן

עוד מצינו לשון 'אחים' בדברי הטענה של יעקב ללבן¹³: "מָה מַצָּאתָ מִכָּל כְּלִי בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נֶגֶד אָחִי וְאֶחִיד". ואכן, כאן לא הוצרך רש"י לפרש מי הם האחים, שהרי הכתוב עוסק הן ב'אחי' יעקב שהם בניו כפי שיפרש רש"י בסמוך, והן ב'אחי' לבן שהם קרוביו כפי שכבר פירש רש"י על הכתוב "ויקח את אחיו עמו"; וכן לא פירש רש"י מהו סוג האחוזה משום שכבר ידוע לנו שפירוש תיבת 'אחים' היינו קרובים (לפי פשוטו) או אנשים הדומים לו (לפי מדרשו). אמנם בזה גופא יש להבין: למה הוצרך לבן להביא עמו למרדף אחר יעקב את קרוביו ולא את בניו¹⁴.

11 בראשית רבה פ"ד, יג: "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָחִיו לָקְטוּ אֲבָנִים, כַּמָּה אֲחִין הָיוּ לוֹ, חֵד, וְלֹאֵי קִבְרִיהָ, אֵלָא אֵלֹו בְּנֵיו שֶׁהוּא קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֶחָיו. אָמַר רַב הוּנָא גְבוּרִים כִּיּוּצָא בּוֹ, צְדִיקִים כִּיּוּצָא בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹדֵן לְבַשׁ אָדָם לְבוּשׁוֹ שֶׁל אָבִיו הֵרִי הוּא כִּיּוּצָא בּוֹ". וראה קהלת רבה ט, יא: "אֵלָא כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁכְמוֹ דְּמָה אוֹתָן לוֹ וְקָרָא אוֹתָן לוֹ אֲחִים".

12 כמ, יב.

13 לא, לו.

14 וכמו שכתב רש"י להלן "לאוהביו שעם לבן" ולא "לבניו של לבן". וכן סברו כל המפרשים מלבד הרלב"ג שפירש גם כאן ש'אחיו' של לבן היינו בניו, כמו ב'אחיו' של יעקב.

'אחים': אחווה ועירוב עם הבריות
להבנת הדברים יש להקדים ביאור בכתוב
בתחילת פרשתנו¹⁷: "וַיֹּאמֶר לָהֶם
יַעֲקֹב אֲחֵי מֵאֵין אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחֶרֶן אֲנַחְנוּ".
ולכאורה, למה קרא יעקב לאותם רועים
זרים בתואר "אחי"?

במדרשי חז"ל מצינו כמה ביאורים מפני
מה קרא להם יעקב 'אחי'¹⁸:
בלקח טוב מבאר שקרא להם אחים בדרך
כבוד. ובכתב יד 'מעין גנים' נאמר: "אחי
- שהם גיבורים כמותו, ואף על גב שהם
גיבורים כמותו - כל מה שעשה סייעוהו
מן השמים". ובכתב יד 'אור האפילה':
"אחי - שהיו כמותו בדעה".

אמנם במדרש הגדול איתא: "מכאן
אמרו: לעולם תהיה דעתו של אדם
מעורבת עם הבריות, וקורא להם אחים
ורעים, ויקדים בשלום הכל כדי שיקדמו
אותו מלאכי שלום מלאכי רחמים". היינו
שכאשר יעקב פגש את הרועים ודאי לא
הכירם ואף לא ידע מהיכן הם, ובכל זאת
קרא להם "אחים", ויש להסיק מכך שעל
האדם לקרוא לכל מי שבא עמו במגע
"אחים ורעים".

נמצא שלשיטת המדרש הגדול אין לפרש
כאן 'אחים' כפירוש הרגיל במקומות
אחרים שהוא ענין הדמיון ליעקב מצד

והנה יש מבארים¹⁵ שאת בניו הפקיד
לבן על שמירת הצאן, ולכן לא באו
עמו. ברם, יש לתמוה: למה לא עשה
להפך - לכאורה היה לו לקחת עמו את
בניו למלחמה, ואילו את קרוביו יפקיד על
שמירת הצאן.

עוד מצאנו בתחילת פרשת וישלח¹⁶:
"וַיָּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר
בָּאנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עִשָׂו וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ
וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ". וברש"י: "באנו
אל אחיך אל עשו. שהיית אומר אחי הוא,
אבל הוא נוהג עמך כעשו הרשע, עודנו
בשנאתו". ומובן ברש"י היה צריך לפרש
כן כדי ליישב את כפילות הלשון "אל אחיך
אל עשו". ומודגש בדבריו שאח הוא גם
ענין של אחווה ואהבה, ולא רק אח שנולד
מאותה האם. וכפי שמשמע מהפסוק
הקודם "וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לִפְנֵי
עִשָׂו אָחִיו", היינו שרצה בשילוחם לעורר
את קרבת האחים שביניהם.

מכל האמור נמצא כי עלינו להתבונן
במשמעותה של תיבת "אחים" בכל
מקום - אימתי רש"י מבאר את כוונתה
ומתי אינו מפרש, ומהי אכן הכוונה בכל
מקום; כמו כן, מדוע התורה אינה אומרת
בכל מקום בפירוש - "בניו", "קרוביו"
או "אוהביו", ומעדיפה לכלול את כולם
בתיבת "אחיו".

15 ראה אלשיך עה"פ לא, כג: "לקח את אחיו משוללי טף ומקנה כי אם כולם אנשים קלי המרוץ".

16 לב, ז.

17 כמ, ד.

18 הובאו בתורה שלמה עה"פ.

ויש לתמוה: לכאורה בית שמאי צודקים בטענתם, כי הלא אמירת שקר אסורה, ואם הכלה חיגרת או סומא ודאי שאין מקום לשבחה "כלה נאה וחסודה"; ותשובתם של בית הלל, "מי שלקח מקח רע מן השוק וכו'", אף היא דורשת ביאור, כי אכן גם בדוגמה זו אין לאדם לשקר ולשבח את המקח כאילו הוא הגון, ואם כן מה השיבו בית הלל לבית שמאי?²¹

עוד יש לעיין במסקנת הגמרא "מכאן אמרו חכמים, לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות". וביארו הראשונים²², שיש "לעשות כל איש ואיש כרצונו", "ותחייב בעיני הבריות להיות מדבר בשבחן אע"פ שאין השבח בהן". והדברים צריכים תלמוד.

והנה המפרשים ביארו²³ בכוונת המאמר "תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות", שמדובר באנשים טובים וראויים העושים מעשי אדם ועמהם אכן תהיה דעתו של אדם מעורבת, אך לא עם בני אדם העושים מעשי בהמה שיש להתרחק מהם. אמנם יש לדייק בלשון חכמים שנקטו דווקא תואר "בריות"²⁴, שמשמעו אנשים בעלי דרגה נמוכה ביותר

כמה עניינים, אלא בנידון דידן אף שיעקב לא היה דומה להם ולא הכירם, עם כל זה קרא להם אחים רק מטעם זה שדעתו של אדם צריכה להיות מעורבת עם הבריות.

ובעין זה פירש כאן גם הרד"ק, שאדם רגיל לקרוא לאוהבו או לשכנו "אחי" אף שאינו קרובו ואפילו אינו מכירו כלל, וזאת כדי להיכנס עימו באהבה ובדברי שלום. וראיה לדבר מלוט שאמר אפילו לאנשי סדום "אל נא אחי תרעו"¹⁹.

ביצד מרקדין

דבר דומה שנינו בדברי המשנה במסכת כתובות²⁰: "תנו רבנן, כיצד מרקדין לפני הכלה, בית שמאי אומרים כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים כלה נאה וחסודה. אמרו להן בית שמאי לבית הלל הרי שהייתה חיגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה אמרה 'מדבר שקר תרחק'. אמרו להם ב"ה לב"ש, לדבריהם מי שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו, הוי אומר ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

19 לעיל ימ, ז.

20 מז, ב.

21 יעויין לקוטי שיחות חט"ז ע' 313 ובהערות, שם נתבארה כללות המחלוקת בין ב"ש וב"ה באו"א שהוא לשיטתם האם מתבוננים באופן כללי או בפרטיות, ע"ש.

22 שיטה מקובצת יז, א. רבינו יהונתן מלוניל, שיטות קמאי (שם).

23 ראה מסילת ישרים פ"ה: "אם יאמר לך אדם 'לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות', אף אתה אמור לו: במה דברים אמורים, בבני אדם שעושים מעשה אדם אך לא בבני אדם שעושים מעשה בהמה".

24 כדאיתא בתניא פל"ב: "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו.. נקראים בשם בריות בעלמא".

שכל מעלתם היא שהם נבראים ויצורי כפיו של הקב"ה, ומשמע שגם עמהם צריכה דעתו של אדם להיות מעורבת.

גילוי הצד הטוב

ויש לומר הביאור בכל זה:

בדבריהם אלו חידשו חז"ל ענין נפלא בדרך ההנהגה בין אדם לחברו, המלמדים את המבט הראוי לו לאדם בהתבוננותו וביחסו לסובביו²⁵. והוא על יסוד המבואר לרוב בתורת החסידות ובשיחות רבנו בפרט, אשר אין דבר או אדם שכולו רע, אלא בכל אחד יש נקודה פנימית של טוב (המעורבת ברע), ותפקידנו הוא למצוא את נקודת הטוב, לבררה ולגלותה עד שתהפוך את כל מציאותו לטוב²⁶.

אמנם, בזה נחלקו בית שמאי ובית הלל: לדעת בית שמאי, כשאדם מודד את חברו עליו לומר לו בדיוק מה שהוא רואה בו מבחוץ, ואם לעת עתה הרע נראה ונגלה בו בפועל – הרי שזו האמת וכך צריך להביט עליו. זהו שסברו שמשבחים את הכלה "כמות שהיא", ואם

לאו – עוברים על "מדבר שקר תרחק", כי הטוב הגנוז טרם הופיע ונתגלה לפנינו.

לעומתם, בית הלל אומרים כי יש להביט בפנימיות הזולת, ולגלות שבאמת ובעומק הדברים הכלה היא "נאה וחסודה". על כך מביאים בית הלל ראיה לדבריהם מאדם שלקח מקח רע מן השוק, שיש לשבחו בפניו. וזאת כי בכל דבר שבעולם ובכל בריאה שהקב"ה ברא לכבודו, יש צד פנימי הגון וטוב, והאדם צריך שישבחנו בעיניו על ידי שידגיש ויאיר את הצד הזה²⁷.

זהו פירוש דברי המשנה "מכאן אמרו חכמים לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות" – דווקא על ידי סוד זה של גילוי הטוב בכל דבר, יכול האדם להיות מעורב אף עם אנשים שלעת עתה מעלתם הנגלית היא רק היותם בריותיו של הקב"ה.

שליחות יעקב בחרן

מעתה יתבארו דברי מדרש הגדול האמורים על הכתוב "אחי מאין אתם" – "מכאן אמרו: לעולם תהיה דעתו

25 וראה ביאור רבנו (לקוטי שיחות חט"ו עמ' 125) על סיפור הגמרא (תענית כ, ב) "אמר לו ריקה כמה מכוער אותו האיש, אמר לו איני יודע אלא לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית", שר' אלעזר בדבריו אלו הסב את תשומת לבו של האיש המכוער (בחיצוניותו ובפנימיותו) למצבו הרוחני השפל, ותכף התעוררה בו נקודת הטוב וזכר ב"אומן שעשאני".

26 מטעם זה, בצד השלילה, מובן חומרת איסור לשון הרע הפוגעת (לא רק באומר ובמקבל הדברים, אלא גם במי שסיפרו עליו זאת אף שלא עשה מאומה, כי הלשון הרע שנאמרה מנסרת בחלל העולם ומגלה ומציפה את הרע שבו ומביאה אותו חלילה לידי פועל (לקוטי שיחות ח"ה עמ' 36).

27 ויש להעיר שמאחר ואין אפשרות לשנות את החפץ, לכן יש לשבחו בעיני הלוקח; לעומת זאת, כשמדובר באנשים זולתו יש מקום להוכיחם (בדרכי נועם ולשם תיקונם בלבד) על הרע שבהם, ועל ידי כך ישתנו לטובה (לקוטי שיחות ח"י עמ' 24).

של אדם מעורבת עם הבריות, וקורא להם אחים ורעים, ויקדים בשלום הכל כדי שיקדמו אותו מלאכי שלום מלאכי רחמים".

פירוש הדברים: יעקב אבינו היה יכול לשאול את עצמו, למה נשתנה חלקו מאביו שלא היה צריך לצאת לחפש את זיווגו, אלא אברהם אבינו שלח את אליעזר עבדו לחפש זיווג ליצחק; ואם כן, מדוע לא עשה כן יצחק אבינו לבנו, אלא שלח את יעקב לחפש לעצמו את בת זוגו בחרן.

על כרחך הבין יעקב שבוודאי שליחות מיוחדת ממתנה לו שעליו לעשותה דווקא בחרן – מקום הרשע, "חרון אף של מקום"²⁸ – והוא השליחות של השלמת תכלית הבריאה, כמאמר חז"ל²⁹ "להיות לו יתברך דירה בתחתונים", וכדברי רבנו ששליחות זו יש לעשותה גם בקרב הגויים על ידי שיקימו שבע מצוות בני נח, וכך ישתנו כל אנשי חרן לטובה.

ועל כן תכף ומיד בבואו לחרן, החל יעקב אבינו לקיים את שליחותו במסעו זה, על ידי שעירב דעתו עם הבריות ובאמרו אל הרועים "אחי מאין אתם", נלמד מכך:

"מכאן אמרו לעולם תהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות".

תואר 'אחים' לזרים: אחווה ורעות

על פי זה יש לומר שלשון אחים סובל פירוש נוסף על אלו שהזכרנו קודם (כפשוטו – קרובים, וכמדרשו – דומים), והוא ענין של אחווה ורעות. ואדרבה הוא פירוש פשוט ביותר ומובן מעצמו, ועל כן לא הוזקק רש"י לבאר מאומה על הכתוב "אחי מאין אתם", כי ודאי שהכוונה היא לאחווה ורעות שהרי אנשי חרן אינם קרוביו וכל שכן שאינם דומים לו, וטעם אמרו כן הוא רק מפני שיעקב רצה לעורר אחווה עמהם.

זהו גם הטעם שפירש רש"י על הפסוק "ויקרא לאחיו לאכל לחם – לאוהביו שעם לבן", כפי הביאור דידן בתיבת "אחיו – אוהביו". והוכרח רש"י לפרש כן, שהרי "ויקרא" הוא לשון חיבה כידוע³⁰, ובפרט שמדובר באנשים שבכוונתו להזמין ולקראם לסעודה, שהרי בניו מוזמנים ועומדים כבר לצדו (וכבר ביקש מהם ללקט אבנים), אלא ודאי מדובר באנשים שעם לבן³¹, ולהם קרא יעקב בחיבה

28 ראה ברש"י סוף פרשת נח.

29 תנחומא נשא טז. וכן מבואר בדא"ח על מסע יעקב לחרן: תורה אור ריש פרשתנו. ספר המאמרים מלוקט כסלו-שבט ע' ז' ואילך, וש"נ.

30 ראה רש"י עה"פ ויקרא א, א.

31 עוד י"ל שפירוש רש"י זה מוכרח ע"פ פירושו הקודם: "ויזבח יעקב זבח – שחט בהמות למשתה", ופי' בגור אריה: "למשתה ולא לקרבנות, כי ח"ו להאכיל קדשים לגויים". ובלקוטי שיחות חל"ה ע' 185 דייק שלשון כתוב זה מורה שהיו גויים, משום שיעקב הוצרך לזבוח ולשחוט בהמות בעצמו, והיינו משום שערך משתה עם אוהביו שעם לבן, וע"כ לא היה יכול לאכול מזבחייהם.

ובאהבה לאכול לחם, כי על ידי הברית שכרתו עתה זה עם זה נעשו אוהבים זה לזה.

ויש לומר, שבסעודה זו נשלמה ונתקנה בתכלית שליחותו של יעקב בחרן, שהרי הצליח להפוך את לבם של אלו שרדפו אחריו ורצו להחזירו לחרן, וכעת הוא כורת עמם ברית ומזמין לאכול לחם. וכידוע, "גדולה לגימה שהיא מקרבת את הרחוקים"³², וכך יתקרבו יותר ויותר.

ובזה מובן ביותר מאמר המדרש "מכאן אמרו: לעולם תהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, וקורא להם אחים ורעים", היינו שכאשר האדם פונה לאנשים זולתו בחיבה ובאהבה וקורא להם אחים ורעים, מובן שגם הם מתייחסים אליו כך, ו"כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם".

אחים לצרה ולמלחמה

לעומת זאת בפסוק הקודם "ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים", אי אפשר לפרש ש"אחיו" הם אנשי לבן, כי עדיין לא כרתו ברית ביניהם ולא נהפכו לאוהביו, ולכן הוכרח רש"י לפרש שדיבר לבניו. והמעם לכך שהפסוק קורא להם "אחיו"

- אין כוונתו כפי הפירושים הרגילים בתיבת "אחים" - כי אילו פירושו כאן היה קרוביו, אכן היה הכתוב צריך לומר בפשטות "ויאמר יעקב לבניו"; ואם פירושו שדומים לו - קשה לומר בדרך הפשט שכל בני יעקב היו דומים לאביהם.

אלא ודאי בתיבת "לאחיו" כאן כוונתו לעניין אחר, וכפי הפירוש השלישי ב"אחים" - אוהבים ורעים. ולענין יעקב ובניו הדבר מתבטא בכך שהיו מוכנים לצאת יחד עם אביהם למלחמה נגד שונאיהם. וכפי שאכן יצאו שמעון ולוי והרגו את אנשי שכם בשביל דינה³³, וזוהי הראיה הכי גדולה לאהבה והאחוה שביניהם. ומדויק הלשון ברש"י: "הם בניו שהיו לו אחים, נגשים אליו לצרה ולמלחמה".

לעומת זאת, בפסוק "ויקרא לאחיו לאכל לחם" אין לפרש שהכוונה לבניו של לבן, כי אילו היה מדובר בבניו היה נאמר "ויקרא לבניו", וגם אי אפשר לומר שבני לבן נקראו "אחיו" מצד האחוה והרעות שלהם, כי נקל לשער שלא הייתה אחוה מיוחדת בין לבן לבניו. ועל כן הוצרך רש"י לפרש "אחיו" מלשון קרובים, שאין מדובר בבניו אלא באוהביו וקרוביו.

32 סנהדרין קג, ב.

33 להלן לד, כה. וברש"י: "אחי דינה - לפי שמסרו עצמן עליה, נקראו אחיה".

שלושת הפירושים בעבודת הקירוב
יש ללמוד מכך הוראה בעבודתנו לקרב
את הבריות אל התורה, בדרך "יינה
של תורה":

יעקב אבינו פעל באנשי חרן ואוהבי לבן
שהפכו מאויביו לאוהביו, ועד כדי
כך שהפסוק מעיד בסיום הפרשה "וַיֵּאָכְלוּ
לֶחֶם וַיְלִיְנוּ בָהֶר: וַיֵּשְׁבוּ לָבֵן בְּבֶקֶר וַיֵּנֶשֶׁק
לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָהֶם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב
לָבֵן לְמִקְמוֹ". ויש לומר, שאף שכל אנשיו
לנו עמו בהר, עם כל זה כשהשכים בבוקר
חזר לבן לְמִקְמוֹ לְבָדוֹ³⁴, כי כל האנשים
שהיו עמו נתדבקו בקשר אמיץ ליעקב
אבינו ונעשו עבדיו וקרוביו, וכל זאת על
ידי אהבתו והטוב שגילה והאיר בהם.

ו"מכאן אמרו" – יש ללמוד הוראה נפלאה
ונחוצה בענין "לעולם תהיה
דעתו של אדם מעורבת עם הבריות":

לפעמים מתעוררת השאלה בקרב
העוסקים בשליחות ובצרכי
ציבור עם כל הקהלים וסוגי האנשים –
כיצד אפשר להתחבר ולהתקשר עם כל
אחד ואחד, כולל אנשים השרויים בדיוטה
תחתונה ביותר. ומכאן באה ההוראה: על
ידי שמאירים באותן "בריות" את האור
והטוב וקוראים להם "אחים ורעים",

מתפרץ ומתגלה הטוב שבהם ויוצא
החוצה.

נמצא שלושת הפירושים האמורים
בתיבת "אחים" משלימים זה את
זה בעבודת הקירוב: כשקוראים ליהודי
אחר "אח", מבשרים לו ומגלים בתוכו
שבאמת הוא "אחיד". וכאמור, יהודים
נקראים כולם "אחים", וכשקוראים זה
לזה "אחי" הכוונה בזה שהוא יהודי
כמוהו וכמו אחיו וקרובו; בנוסף, על ידי
זה גם מתגלה שהוא דומה לו ומוצא בו
מעלות מיוחדות; וכמו כן, הדבר מעורר
אחוזה ביניהם, ובגללה הוא גם דואג לו
ועוזר לו בצרה ובמלחמה ואף מסייע לו
במצוקותיו האישיות³⁵.

בירור כל הניצוצות

כאשר מגלים את הטוב הצפון בזולת
ומשבחים אותו על הדברים
הטובים שבו, הופכים אותו לטוב יותר.
ודבר זה לומדים מיעקב אבינו שגשלה על
ידי אביו יצחק לתקן את אנשי חרן, ומיד
כשבא לשם אמר להם "אחי מאין אתם"
ועורר בהם את הטוב באופן כה מועיל,
עד שכולם נעשו אוהביו לגמרי ועזבו את
לבן ונדבקו ביעקב.

34 כעין שמצינו בעשו להלן (לג, מז וברש"י): "וישב ביום ההוא עשו לדרכו" – "עשו לבדו, וד' מאות איש שהלכו עמו
נשמטו מאצלו אחד אחד". וראה מש"כ במשך חכמה עה"פ שכאשר הלך יעקב, שב לבן למקומו הראשון בדעות
ומדות לא טובות ולא למד מדרכיו של יעקב. ועפ"י יומתק כדברינו שדוקא לבן לבדו שב לדרכו, אך 'אחי' לבן נעשו
אוהביו ואנשיו של יעקב אבינו בדרכיו הטובות.

35 מעשה שהיה: יהודי פנה לאחד השלוחים, בראותו כמה הוא מתעסק בטובתו של יהודי שפל ברוחניות, ותמה
בפניו: "כיצד הנך עוזר לאדם כזה?" השיב לו השליח: "ואם הוא היה אחיד, לא היית עוזר לו?!"

זהו שביאר רבנו³⁶ בשם הרב המגיד ממזריטש שיעקב בירר את הניצוצות שהיו בלבן, אך מאחר שהיו חסרות אותיות בתורה, רדף לבן אחרי יעקב והתווספה פרשה בתורה ובכך נתמלאו האותיות החסרות. כי שליחותו של יעקב אכן נעשתה באופן מושלם, ואז היה מוכן לקראת הבירור של עשו בפרשת וישלח. וההוראה מכך עבורנו היא כמה עלינו להשקיע בעבודת הבירורים

גם במקומות המלאים רק בריות בעלמא, ועלינו לומר להם "אחי מאין אתם" באופן של "מכאן אמרו: לעולם תהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות, וקורא להם אחים ורעים. ויקדים בשלום הכל", וכדברי החיד"א³⁷ שלא די שרק במעשיו יהיה עמהם אלא גם דעתו ומחשבתו תהיה להטיב להם, ועל ידי זה נזכה לסיום דברי המדרש "שיקדמו אותו מלאכי שלום מלאכי רחמים".

36 לקוטי שיחות ח"א עמ' 80.

37 מראית העין, כתובות יז, א.

О значении слова “братья” в Писании

1. Два употребления слова “братья” в главе Вайеце — и возникающие трудности

В главе приводятся два соседних стиха:

1. «И сказал Яков братьям своим: соберите камни» — Раши объясняет: речь идёт о сыновьях Якова.
2. «И заколол Яков жертву и позвал братьев своих есть хлеб» — Раши объясняет: речь идёт о друзьях его, бывших с Лаваном.

Возникают вопросы:

- почему Раши меняет трактовку одного и того же слова?
- почему Писание не говорит прямо «сыновья»?
- почему люди Лавана названы «друзьями»?

2. Пшат: “братья” = родственники

В других местах Раши толкует «братьев» как родственников (например, Авраѓам и Лот; Лаван и его родня).

Возникает вопрос:

- если «братья» = родственники, почему Раши не говорит об этом здесь?
- почему он предпочитает менее очевидную трактовку — «друзья» Лавана?

3. Драш: “братья” = похожие, подобные друг другу

В мидрашах слово «братья» объясняется иначе:

это те, кто похожи друг на друга — внешностью или качествами.

Так Раши говорит про Якова и Лавана:

если Лаван — хитрец, то и я «брат его» в хитрости; если он праведен — я «сын его праведной сестры».

Но в наших стихах Раши вообще не говорит о сходстве — и это требует объяснения.

4. Другие случаи употребления слова “братья”

Разбирается также стих:

«Положи сюда перед моими братьями и твоими братьями» —

здесь Раши не уточняет, но возникает вопрос: почему Лаван привёл с собой родственников, а не сыновей?

Предположения, что сыновья сторожили скот, выглядят слабым объяснением.

5. «Братья, откуда вы?» — Яков обращается так к чужим людям

В нескольких мидрашах даются объяснения, почему Яков назвал незнакомых пастухов «братьями»:

- из уважения,
- потому что они были сильны, как он,
- потому что были похожи на него разумом.

Однако Мидраш га-гадоль даёт принципиально иной ответ:

«Отсюда говорят: всегда пусть ум человека будет с людьми, пусть он зовёт их братьями и друзьями, и пусть приветствует каждого первым».

То есть Яков говорит «братья» не из-за родства или сходства — а для установления доброжелательности и контакта.

6. Связь с мишной «Как танцуют перед невестой» (тр. Ктубот)

Существует спор школы Шамая и школы Гилеля:

- школа Шамая: говорить о невесте «как она есть».
- школа Гилеля: говорить «красивая и благочестивая».

Из этого выводится:

- школа Шамая смотрят на внешний уровень.
- школа Гилеля — на внутреннее добро в человеке.

Отсюда общий принцип:

«Пусть ум человека будет с людьми» —

нужно уметь видеть и раскрывать доброе начало в каждом.

7. Миссия Якова в Харане

Яков отправился в Харан не только искать жену, но и выполнить духовную миссию:

- Харан — место, насыщенное злом («гнев (харон) Всевышнего»).
- Яков должен был исправить людей Харана, раскрывая в них добро.

Поэтому он сразу же обращается к пастухам «братья» —

как начало процесса исправления.

8. Новый смысл слова «братья» в нашей главе: братство и дружба

Теперь мы выделяем третий смысл слова «братья»:

1. родственники,
2. похожие,

3. друзья, близкие, проявляющие братство.

Применение к стихам:

- «Братья, соберите камни» — это сыновья Яакова, ибо они его «братья» в том смысле, что готовы идти с ним в беду и на войну.
- «Позвал братьев своих есть хлеб» — это люди Лавана, ставшие его друзьями после заключения завета.

9. Практический вывод: как сближать людей

- Называя другого еврея «братом», ты раскрываешь его истинную внутреннюю сущность — что он действительно брат.
- Каждый человек — «творение Всевышнего», и в каждом есть точка добра.
- Задача — пробуждать эту точку, приближать людей, устанавливать контакт.

Яаков так сблизил с собой людей Лавана, что они стали ему друзьями.

10. «Берур ницот» — исправление искр и дополнение букв Торы

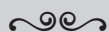
Известно учение Магида из Межерича:

- Яаков исправил искры святости, заключённые в Лаване.
- Преследование Лавана привело к добавлению в Тору нового рассказа —

для завершения процесса исправления.

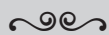
גיליון זה מוקדש

לחיזוק ההתקשרות
לרבי נשיא דורנו

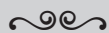
לזכות

מורנו הרב הראשי לרוסיה
הגאון רבי שלמה דובער פינחס לאזאר שליט"א

לזכות

כלל שלוחי הרבי במדינות חבר העמים

לעילוי נשמת

האיש היקר שהיה מסור ונאמן למלאכתו הקדושה
ר' צבי הירש ב"ר ישראל ע"ה גרז'וי
אשר שימש כעשרים שנה שמש בבית הכנסת המרכזי
ומסר שיעורי תורה במרכז החסד שערי צדק